

CRNA GORA
SKUPŠTINA CRNE GORE

PRIMLJENO:	17. XI	20 14. GOD.
KLASIFIKACIONI BROJ:	00-7/14-2	
VEZA:		
EPA:	632	XXV
SKRAĆENICA:		PRILOG:

SKUPŠTINA CRNE GORE

N/r Predsjedniku,

g-dinu Ranku Krivokapiću

Poštovani,

Dostavljam Vam **Predlog rezolucije o životnoj sredini** radi stavljanja u skupštinsku proceduru.

S poštovanjem,

Podnosilac Predloga rezolucije o životnoj sredini

poslanik DF-a ~~prof. dr~~ Branko Radulović

Podgorica, 17. 11. 2014. godine

SKUPŠTINA CRNE GORE
- Predsjedniku, Ranku Krivokapiću -

Na osnovu člana 93 stav 1 Ustava Crne Gore, podnosim Prijedlog rezolucije o životnoj sredini, radi stavljanja u skupštinsku proceduru.

Prof. dr Branko Radulović

Potpredsjednik Skupštine Crne Gore

Polazeći od istine da je zdrava životna sredina neprocjenjivo vrijedna osnova za razvoj države i društva i da njeno očuvanje predstavlja najveći izazov Crne Gore kako na polju zaštite, tako i na polju ukupnog razvoja;

Polazeći od činjenice da najveće globalne prijetnje po životnu sredinu, klimatske promjene i gubitak biodiverziteta, u sve većoj mjeri utiču na političko djelovanje širom svijeta, te da je potrebno naći adekvatan odgovor na ove prijetnje u formi odgovarajuće politike;

Ističući da je Skupština Republike Crne Gore 1991. godine usvojila Deklaraciju o ekološkoj državi Crnoj Gori, te da je opredjeljenje da se štiti životna sredina i da se razvoj bazira na principima održivosti potvrđeno Ustavom Republike Crne Gore iz 1992. i Ustavom Crne Gore iz 2007. godine;

Ističući da je Crna Gora prvi strateški dokument "Pravci razvoja Crne Gore ekološke države" usvojila 2001. godine i da je 2008. godine usvojila Nacionalnu politiku životne sredine, donijela značajan broj strateških dokumenata kojima se definišu planovi razvoja, kao i propise koji imaju direktni uticaj na životnu sredinu i održivi razvoj;

Imajući u vidu da su pravo na zdravu životnu sredinu, pravo na informisanost o stanju životne sredine, kao i pravo učešća u procesu donošenja odluka, Ustavom Crne Gore prepoznata kao osnovna ljudska prava;

Znajući da je Crna Gora, iako površinom mala evropska zemlja, zbog geografske pozicije, distribucije i heterogenosti staništa, topografije terena, geološke prošlosti i klimatskih varijacija, jedna od značajnih tačaka („hot-spot“) evropskog i svjetskog biodiverziteta i da posjeduje izuzetne kulturne vrijednosti priznate u svjetskim razmjerama;

Konstatujući da je u Crnoj Gori uspostavljen institucionalni okvir u oblasti životne sredine i održivog razvoja, ali svjesni izazova sa kojima se administracija, naučno-istraživačke i obrazovne institucije suočavaju, neadekvatnog sprovođenja propisa uslovljenog nedovoljnom finansijskom podrškom ili neusaglašenošću između donijetih pravnih akata, niskog stepena realizacije akcionih planova, nedovoljnog nivoa ekološke svijesti i preklapanja i nejasnog definisanja nadležnosti između organa državne i lokalne uprave;

Konstatujući da u Crnoj Gori djeluje veći broj nevladinih i drugih organizacija civilnog društva koje značajno doprinose očuvanju životne sredine;

Svjesni da je kao posljedica ekonomskog razvoja i socijalnih potreba stvaranje antropogenih sistema neminovno i da ljudske aktivnosti rezultiraju različitim pritiscima na životnu sredinu, a njihov kumulativni efekat dovodi do trajnih promjena u prirodnim ekosistemima kroz iščezavanje ili gubitak kvaliteta prirodnih resursa, da su kapaciteti i vrijednosti prostora sve manji i da je ukupno stanje u suprotnosti sa onim koje treba da karakteriše proklamovani koncept ekološke države;

Svjesni da su klizišta, urbanizacija u funkciji biznisa, pretjerani lov i ribolov, tretman otpadnih voda, neadekvatno upravljanje komunalnim, građevinskim i drugim otpadom, kvalitet vode za piće, morske vode i podzemnih i površinskih vodotoka, prekomjerna sječa šume (čak i u zaštićenim područjima), kvalitet

vazduha i zemljišta, proizvod prije svega naše etike, humanog i civilizacijskog odnosa prema životnoj sredini.

Svjesni da neadekvatno tretirana pitanja životne sredine u ugovorima o privatizaciji velikih privrednih subjekta zahtijevaju izdvajanje značajnih finansijskih sredstava za sanaciju lokacija kontaminiranih velikim količinama otpada i jalovine i da neadekvatno upravljanje u životnoj sredini izaziva trajne zdravstvene, čak i tragične, posljedice na živi svijet;

Svjesni da je stvaranje mogućnosti budućim generacijama da vode kvalitetan život dužnost sadašnje generacije, kao i pitanje odgovornosti;

Zabrinuti da neadekvatno sproveden mehanizam procjene uticaja na životnu sredinu pri donošenju odluka o eksploataciji ugljovodonika i izgradnja velikih infrastrukturnih i energetskih objekata može trajno devastirati životnu sredinu;

Znajući da je očuvana životna sredina jedna od ključnih poluga ekonomskog rasta Evropske unije, da se izdvajaju velika finansijska sredstva za njeno očuvanje, kao i da Sedmi akcioni program za životnu sredinu Evropske unije na sveobuhvatniji i obavezujući način oblikuje cjelokupnu politiku i postavlja ciljeve za zaštitu životne sredine, jačanje ekološke otpornosti, podršku održivom i efikasnom razvoju i zaštitu od prijetnji po zdravlje;

Znajući da je Evropska komisija u izvještaju o napretku Crne Gore za 2014. godinu konstatovala manji napredak u oblasti životne sredine i klimatskih promjena i istakla potrebu jačanja administrativnih kapaciteta, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou;

Znajući da poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene zahtijeva stručan i multidisciplinarnan pristup, da pregovaračka pozicija mora biti krajnje analitična u pogledu usaglašenosti zakonodavnog okvira, postojećih administrativnih kapaciteta, iznosa i izvora finansiranja svih deset podoblasti uz razmatranje mogućnosti prelaznih perioda i izuzeća.

Na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore, Skupština Crne Gore 25. saziva na _____sjednici drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2014. godini, dana _____2014. godine, donijela je

REZOLUCIJU

O ŽIVOTNOJ SREDINI

Skupština Crne Gore, svjesna stvarnih vrijednosti zdrave i očuvane životne sredine, a naročito prirode i prirodnih resursa, izražava punu posvećenost u zaustavljanju daljih pritisaka na životnu sredinu i prirodu kako bi se spriječila ili smanjila dalja degradacija i proizvele nove štete.

Skupština Crne Gore ističe da je korišćenje prirodnih resursa zajedničko pravo i obaveza cijelog čovječanstva, te da su nacionalne privilegije ili regionalna i lokalno iskazana isključivost, suprotne međunarodnim dogovorima i sporazumima, neprihvatljive.

Skupština Crne Gore smatra da održivi razvoj i zaštita, unaprjeđenje i očuvanje životne sredine moraju biti inkorporirani u cjelokupnu politiku i sve razvojne planove.

Skupština Crne Gore naglašava nužnost poštovanja prava svakog pojedinca na zdravu životnu sredinu, prava na informisanje o stanju životne sredine, pravo na pravnu zaštitu u slučaju povrede navedenih prava i mogućnost da učestvuje u procesu donošenja odluka koje imaju uticaja na životnu sredinu.

Skupština Crne Gore smatra da je potrebno državni mehanizam zadužen za životnu sredinu učiniti efikasnijim uspostavljanjem novog integrisanog institucionalnog okvira sa jasnim nadležnostima, koji bi na sveobuhvatan i efikasan način u punoj mjeri odgovorio obavezama.

Skupština Crne Gore smatra da je neophodno da se u što kraćem roku inoviraju i donesu strateška dokumenta sa akcionim planovima, zasnovana na principima održivog razvoja, usaglašena međusobno i sa relevantnim dokumentima Evropske unije.

Skupština Crne Gore smatra neophodnim jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva za aktivno učešće u kreiranju i sprovođenju politika životne sredine;

Skupština Crne Gore preporučuje državnom organu nadležnom za oblast obrazovanja da pripremi strategiju reforme vaspitno-obrazovnog procesa na svim nivoima sa principima održivog razvoja.

Skupština Crne Gore poziva na racionalno korišćenje prirodnih resursa i zaštitu prirodnih ekosistema uz izbalansiran ekonomski i socijalni razvoj.

Skupština Crne Gore smatra da je uspješno uspostavljeni sistem upravljanja i kontrole i integracija mjera zaštite životne sredine kroz ekonomske i pravne instrumente osnova za očuvanje i zdravu životnu sredinu.

Skupština Crne Gore poziva Vladu Crne Gore i nadležne institucije da prilikom donošenja odluka koje mogu imati uticaja na stanje životne sredine, a nakon

sprovedenih zakonom propisanih mehanizama, razmotre i ponude alternativna rješenja.

Skupština Crne Gore izražava spremnost da doprinese, u punoj mjeri, pripremi i implementaciji sanacionih planova u životnoj sredini i da da doprinos ispunjavanja ekoloških standarda u cilju zaštite prirodnih vrijednosti, uključujući i biodiverzitet.

Skupština Crne Gore ukazuje na neophodnost usaglašavanja nacionalnog sa evropskim zakonodavstvom, sprovođenje propisa, inspeksijski nadzor nad sprovođenjem propisa, kao i uvođenje subvencija za sprovođenje mjera za efikasno izvršavanje obaveza u oblasti životne sredine, a posebno zaštite prirode i biodiverziteta;

Skupština Crne Gore poziva Vladu Crne Gore, nadležne institucije, lokalnu samoupravu, nevladin sektor, akademsku zajednicu, medijske predstavnike i sve građane Crne Gore da se u punoj mjeri uključe u realizaciju najvažnijeg višedecenijskog projekta: „Crna Gora - ekološka i održiva država“.

Skupština Crne Gore poziva Vladu Crne Gore da u što skorijem roku ispuni mjerila za otpočinjanje pregovora sa Evropskom unijom u poglavlju 27 – Životna sredina i klimatske promjene.

Na osnovama prethodnih odrednica:

1. Subjekti zaštite životne sredine, posebno Vlada Crne Gore i drugi državni organi, jedinice lokalne samouprave, kao i nevladine organizacije i ostali činioци civilnog društva će sačiniti i realizovati „Akcioni plan zaštite životne sredine“ koji bi, prije svega, sadržao:
 - mjere zaštite, očuvanja i unaprjeđenja prirodnih potencijala;
 - mjere za efikasnije korišćenje prirodnih resursa uz promociju „zelene ekonomije“ i nisko-karbonskih tehnologija;
 - mjere zaštite građana od pritiska na životnu sredinu koji su rizični po zdravlje;
 - preporuke za unaprjeđenje znanja i baza podataka u oblasti životne sredine;
 - preporuke za upravljanje indikatorima životne sredine u cilju uspostavljanja sistema monitoringa životne sredine, baze podataka, efikasnog izvještavanja nadležnim tijelima EU i obezbjeđivanje dostupnosti podataka svakom pojedincu;
 - preporuke za unaprjeđenje kvaliteta vazduha i smanjenje zagađenja od buke;
 - preporuke za sprovođenje hitnih sanacionih mjera u područjima pogođenim zagađenjima iz industrijskih izvora (posebno u Kombinat aluminijuma - Podgorica, Željezari - Nikšić, Termoelektrani - Pljevlja i Jadranskom brodogradilištu - Bijela) u cilju sprječavanja daljeg zagađenja životne sredine, devastacije prostora i prirodnih resursa i ugrožavanja zdravlja ljudi;
 - mjere za smanjenje emisije gasova staklene bašte do 2020. godine, sa mjerama prevencije rizika od prirodnih katastrofa i adaptacije na klimatske promjene;

- hitne mjere za pripremu planova upravljanja riječnim basenima i planova upravljanja u slučaju poplava sa programom za postizanje „dobrog ekološkog statusa“;
 - mjere za efikasniju zaštitu životne sredine mora, postizanje dobrog ekološkog statusa morske vode do 2020. godine i zaštitu resursa od kojih zavise ekonomske i socijalne aktivnosti;
 - preporuke za implementaciju EU legislative u oblasti prirode, bolju zaštitu ekosistema, održiviju poljoprivredu i šumarstvo, bolje upravljanje ribljim fondom i jačanje kontrole invazivnih vrsta;
 - mjere za smanjenje erozije i kontaminacije zemljišta do 2020. godine;
 - preporuke za korišćenje otpada kao resursa, uspostavljanje ciljeva i indikatora shodno EU politici do 2018. godine i donošenje mjera za sanaciju divljih i privremenih deponija;
 - predlog aktivnosti za implementaciju potvrđenih međunarodnih ugovora u oblasti životne sredine;
 - sprovođenje akcije „Očistimo Crnu Goru“;
 - sprovođenje kaznene politike;
 - i druge mjere od značaja za realizaciju plana.
2. Vlada Crne Gore će do 01. marta 2015. godine uspostaviti novi integrisani institucionalni okvir koji će na krajnje kompetentan, sveobuhvatan i efikasan način sprovoditi sistem zaštite životne sredine.
 3. Vlada Crne Gore će do 01. marta 2015. godine osnovati Ministarstvo životne sredine, koje će biti odgovorno za zaštitu i očuvanje životne sredine u svim njenim segmentima preuzimajući nadležnosti drugih resora i upravljanje u ovoj oblasti.
 4. Vlada Crne Gore će do 2016. godine Skupštini Crne Gore dostaviti radi davanja mišljenja tri međusobno usaglašena strateška dokumenta - Nacrt strategije održivog razvoja Crne Gore 2015-2020. godine, Program zaštite životne sredine Crne Gore i Prijedlog pregovaračke pozicije Crne Gore za poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene, sa kojima će se dalje usaglašavati sektorske strategije.
 5. Polazeći od odredbi Krivičnog zakona kada je u pitanju životna sredina i osnovnog načela „zagađivač plaća“ VDT i drugi pravosudni organi i nadležne institucije preispitaće odgovornost privrednih činilaca, institucija i pojedinaca za velike štete, devastacije životne sredine i potrebna velika finansijska sredstva za njihovo djelimično i dugotrajno saniranje.
 6. Vlada Crne Gore će zaustaviti realizaciju projekata izgradnje komunalnih i drugih objekata i odabira lokacije koji nijesu pripremljeni i donijeti u skladu sa zakonom.
 7. Vlada Crne Gore i lokalne samouprave će, zbog ogromnih devastacija i gubitaka prostora, izvršiti reviziju postojećih i donošenje novih prostornih i prostorno-urbanističkih planova, uz obavezno poštovanje hijerarhije planskih dokumenata i instrumenata zaštite životne sredine.
 8. Vlada Crne Gore će do 01. marta 2015. godine u cilju unaprjeđenja stručne i naučne osnove podržati formiranje Savjeta za životnu sredinu u

čiji sastav bi ušli eminentni stručni i naučni radnici, predstavnici državne i lokalne uprave, privrede, nevladinog sektora, sa ciljem aktivnog učešća u procesima donošenja strateških odluka i propisa, kao i u njihovoj realizaciji.

9. Vlada Crne Gore će podržati jačanje saradnje naučnih i obrazovnih institucija sa međunarodnom zajednicom u cilju racionalnog i efikasnog iskorištavanja naučnih i tehničkih mogućnosti u ovoj oblasti i unaprjeđenja kapaciteta.
10. Vlada Crne Gore će povećati izdvajanja budžetskih sredstava za oblast životne sredine na nivo veći od prosjeka izdvajanja Evropske unije za te namjene i uspostaviti Eko-fond.
11. Vlada Crne Gore će finansijski podržati rad nevladinog sektora koji se na aktivan i efikasan način bavi pitanjima životne sredine.
12. Vlada Crne Gore će hitno unaprijediti kompetentnost pregovaračkog tima za poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene sa stručnim i naučnim radnicima iz ove oblasti, uz stalno informisanje i podjednako angažovanje svih članova pregovaračkog tima.
13. Skupština Crne Gore se obavezuje na davanje prioriteta pri stavljanju u proceduru zakonodavstva iz ove oblasti usaglašenog sa pravnom tekovinom Evropske unije.
14. Vlada Crne Gore će, nakon otvaranja pregovora za poglavlje 27- Životna sredina i klimatske promjene, dostaviti Skupštini Crne Gore Izvještaj o zaključcima Međuvladine konferencije o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za poglavlje 27 i podnositi polugodišnji izvještaj o realizaciji ovih zaključaka.
15. Vlada Crne Gore će do 01. juna 2015. godine inicirati i organizovati regionalnu konferenciju „Zaštita životne sredine Zapadnog Balkana, u prisustvu čelnika Evropske unije, na kojoj će se donijeti rezolucija, programi i planovi sanacije Jadranskog mora, korišćenje zajedničkih vodotoka, način izgradnje novih infrastrukturnih putnih i energetskih objekata, podstaći puna primjena evropskih direktiva i uredbi, inicirati zajednička preventiva i borba protiv svih vrsta hazarda.
16. Vlada Crne Gore će godišnje izvještavati Skupštinu Crne Gore o realizaciji strateških dokumenata i ove Rezolucije.

Skupština Crne Gore će Rezoluciju dostaviti Evropskom parlamentu i Evropskoj komisiji.

Rezolucija će biti objavljena u „Službenom listu Crne Gore“.

SKUPŠTINA CRNE GORE
PREDSJEDNIK
Ranko Krivokapić

OBRAZLOŽENJE

I USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE REZOLUCIJE

Ustavni osnov za donošenje ove rezolucije sadržan je u članu 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore.

II RAZLOZI ZA DONOŠENJE REZOLUCIJE

Usvajanjem Deklaracije 20. septembra 1991. godine na Žabljaku, Crna Gora je postala prva ekološka država na svijetu. Dokument je već naredne godine predstavljen na konferenciji UN posvećenoj pitanjima životne sredine.

Ekološko opredjeljenje je potvrđeno Ustavom Republike Crne Gore iz 1992. godine u kojem je stajalo da je Crna Gora demokratska, socijalna i ekološka država, kao i Ustavom Crne Gore iz 2007. godine, gdje se definiše da je Crna Gora građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Propisano je da svako ima pravo na zdravu životnu sredinu, na blagovremeno i potpuno obavještanje o stanju životne sredine, na mogućnost uticaja prilikom odlučivanja o pitanjima od značaja za životnu sredinu i na pravnu zaštitu ovih prava. Ustavna je obaveza da je svako, a posebno država, obavezan da čuva i unaprjeđuje životnu sredinu.

Politika životne sredine i strateška dokumenta, kojima se trasira razvojni put, a od direktnog su uticaja na životnu sredinu i održivi razvoj Crne Gore, nijesu u svim elementima sveobuhvatna i konkretna, nijesu u potrebnoj mjeri međusobno usklađena i sadrže visok stepen neizvjesnosti ostvarivanja. Naročito su izražena pitanja njihove primjene u praksi, čime trpi prostor, imajući u vidu nelegalnu gradnju, gubitak poljoprivrednog zemljišta, kontaminaciju ostalog zemljišta emisijama i deponovanje industrijskog i drugog otpada od strane privrednih, posebno industrijskih objekata, i otežanog upravljanja otpadom i otpadnim vodama. Crna Gora je donijela veliki broj strateških dokumenata koji treba da utvrde politiku i planove razvoja od direktnog uticaja na životnu sredinu i održivi razvoj Crne Gore. Osim Deklaracije o proglašenju Crne Gore za ekološku državu donijeti su: „Pravci razvoja Crne Gore, kao ekološke države“ iz 2001. godine, Nacionalna strategija održivog razvoja iz 2007. godine, Prostorni plan Crne Gore iz 2008. godine, Strategija razvoja energetike iz 2007. godine, Strategija razvoja saobraćaja iz 2010. godine, dva strateška master plana za upravljanje otpadnim vodama koje je Vlada Crne Gore donijela 2005. godine, Nacionalna strategija biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2010-2015. godina iz 2010. godine, Nacionalna strategija upravljanja kvalitetom vazduha sa Akcionim planom 2013 - 2016. iz 2013. godine, Strategija zaštite od jonizujućeg zračenja, radijacione sigurnosti i upravljanja radioaktivnim otpadom sa Akcionim planom iz 2013. godine, Strategija regionalnog razvoja od 2010 -2014. iz 2011. godine, Strategija razvoja proizvodnje hrane i ruralnih područja iz 2006. godine, Nacrt strategije sa planom razvoja šuma i šumarstva – Nacionalna šumarska strategija iz 2013. godine.

Strategije, za većinu oblasti definišu prioritete, najčešće u srednjoročnom periodu sa konkretnim programima za njihovo sprovođenje. Predviđena je periodična revizija dokumenata i akcionih planova sa utvrđenim obavezama monitoringa i godišnjeg izvještavanja u dinamici i rezultatima sprovođenja. Međutim, osnovni problemi i nedostaci ovih strateških dokumenata su njihova nedovoljna

međusobna usklađenost, sveobuhvatnost, finansijski proračuni, kao i izvori sredstava za njihovo sprovođenje.

Izuzetno vrijedan dokument koji obuhvata i životnu sredinu i održivi razvoj izradila je Crnogorska akademija nauka i umjetnosti - "Crna Gora u XXI stoljeću u eri kompetitivnosti".

Crna Gora je donijela niz propisa kojima se definiše oblast životne sredine. U pitanju su: Zakon o životnoj sredini ("Sl. list CG", br. 48/08, 40/10, 40/11, 27/14), Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu ("Sl. list RCG", br. 80/05, i "Sl. list CG", br. 40/10, 73/10, 40/11, 27/13), Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu ("Sl. list RCG", br. 80/05, i "Sl. list CG", br. 73/10, 40/11, 59/11), Zakon o integrisanom sprječavanju i kontroli zagađenja životne sredine ("Sl. list RCG", br. 80/05, i "Sl. list CG", br. 54/09, 40/11), Zakon o zaštiti vazduha ("Sl. list CG", br. 25/10, 40/11), Zakon o zaštiti prirode ("Sl. list CG", br. 51/08, 21/09, 40/11, 62/13, 06/14), Zakon o nacionalnim parkovima ("Sl. list CG", br. 28/14), Zakon o hemikalijama ("Sl. list CG", br. 18/12), Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini ("Sl. list CG", br. 28/11, 28/12, 01/14), Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacione bezbjednosti ("Sl. list CG", br. 56/09, 58/09, 40/11), Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja ("Sl. list CG", br. 35/13), Zakon o upravljanju otpadom ("Sl. list Crne Gore", br. 64/11), Zakon o vodama ("Sl. list RCG", br. 27/07, 73/10, 32/11, 47/11), Zakon o šumama ("Sl. list CG", br. 74/10, 40/11), Zakon o moru ("Sl. list CG", br. 17/07, 06/08, 40/11), Zakon o zaštiti mora od zagađivanja sa plovniha objekata ("Sl. list CG", br. 20/11, 26/11, 27/14), Zakon o odgovornosti za štetu u životnoj sredini ("Sl. list CG", br. 27/14).

Važno je istaći da Crna Gora, po osnovu međunarodnih kriterijuma i ugovora, ima više od 18% teritorije koja obuhvata područja prirode sa značajnim i vrijednim biodiverzitetom. Po osnovu primjene međunarodnih ugovora pod zaštitom se u Crnoj Gori nalaze sljedeća područja: Nacionalni park „Skadarsko jezero“, Nacionalni park „Durmitor sa kanjonom Tare – slivnog područja rijeke Tare“ i Kotorsko-risanski zaliv. Pored ovih područja u Crnoj Gori postoje i mnoga druga područja prirode sa značajnim i vrijednim biološkim diverzitetom koja zadovoljavaju kriterijume mnogih međunarodnih ugovora. Pod nacionalnom zaštitom je 9,04% kopnenog dijela države, uspostavljeno je 48 zaštićenih prirodnih dobara, od čega najveće učešće od 7,7% teritorije Crne Gore ima pet nacionalnih parkova: Durmitor, Skadarsko jezero, Lovćen, Biogradska gora i Prokletije. Iako propisana kao obaveza Nacionalnom strategijom održivog razvoja, zaštita od 10% u moru nije se uspostavila. Crna Gora nema nijedno zaštićeno marinsko područje što šalje negativnu poruku međunarodnim institucijama u oblasti životne sredine. Činjenica da je Biogradska gora 1878. godine proglašena za knjažev zabran, poznat kao „Branik Kralja Nikole“, nekoliko godina poslije proglašenja prvog nacionalnog parka u svijetu, Jeloustona u SAD, obavezuje nas da mnogo više pažnje i znanja usmjerimo na zaštitu dva biogeografska regiona (mediteranskog i alpskog) i pripadajuće vrste. U Crnoj Gori su zastupljeni raznovrsni tipovi ekosistema i staništa na veoma maloj površini. Na promjenu zoniranja flore i faune, od hladnih planinskih predjela na sjeveru do tople mediteranske obale na jugu, utiče prisustvo elemenata alpske flore i faune na vrhovima primorskih planina i prodor toplog vazduha i elemenata mediteranske flore i faune kroz riječne doline i kanjone do planinskih predjela u unutrašnjosti Crne Gore. Sjeverni planinski region je biogeografski povezan sa drugim planinskim područjima u koridoru jugoistočnih Dinarida. Tokom posljednjeg ledenog doba flora i fauna je izbjegla glavne uticaje glacijacije koji su pogodili sjeverne zemlje. Stoga u Crnoj

Gori sriječemo ostatke glacijalne flore i faune (glacijalni relikti), a u njenim zaklonjenim toplim rječnim dolinama i kanjonima se nalaze ostaci starije tercijalne flore i faune. Samo u flori Crne Gore zabilježeno je 223 endemične vrste i podvrste sa dominantnim srednjeevropskim, alpskim i mediteranskim elementima.

Izdvojeni ekosistemi u Crnoj Gori su planinski, šumski, stepski, slatkovodni i morski, a izdvojena staništa su obalna (primorska), pećine, kanjoni, te karst kao specifična geološka formacija.

Sve ovo jeste i može biti ugroženo nepažnjom i lošim upravljanjem u životnoj sredini. Jedan od uzroka je nedovoljno posvećena pažnja pitanjima životne sredine u privatizacionim ugovorima, bez obaveze izrade plana mjera za zaštitu životne sredine sa dinamičkim planom za realizaciju istih, koji bi bili sastavni dio ovih ugovora. Ovakvi ugovori proizveli su trajnu devastaciju prostora, ogromne količine različitog otpada, degradaciju ili trajni gubitak resursa i velike ekološke i finansijske probleme i potrebu za njihovim saniranjem. Uvođenje obaveze izrade plana mjera za zaštitu životne sredine sa dinamičkim planom za realizaciju istih bi olakšalo rad nadležnih inspekcija i time bi se precizno utvrdile obaveze novih vlasnika u određenom periodu. Time bi se spriječila i potreba izrade sanacionih planova. Za njihovu izradu i implementaciju neophodna su značajna finansijska sredstva (više stotina miliona eura).

Sve smo više svjesni da su projekti finansirani od strane međunarodnih finansijskih institucija, fondova Evropske unije i iz kapitalnog budžeta nedovoljni da obezbijede dinamičnije procese. Takođe, izdvajanje iz budžeta od 0,13% za pitanja životne sredine su simbolična. Poređenja radi, izdvajanja u Evropskoj uniji su 2% ukupnog budžeta.

Nizak nivo ekološke svijesti koja se manifestuje u Crnoj Gori ne dovodi do postizanja postavljenog cilja – Crna Gora ekološka država. Program monitoringa stanja životne sredine se sprovodi od 2000. godine. Realizacijom ovog programa dobijaju se značajne informacije o stanju životne sredine. Međutim, on nije sveobuhvatan uglavnom zbog finansijskih ograničenja i sprovođenja procedura javne nabavke, što umnogome utiče na kontinuitet praćenja stanja.

Uvidom u informacije o stanju životne sredine koje usvaja Vlada Crne Gore, kada je u pitanju kvalitet vazduha monitoringom se najčešće evidentira prekoračenja koncentracije praškastih materija radijusa manjeg od 10 μ m (PM₁₀) i to najviše u Pljevljima, a zatim i u urbanim zonama Podgorice, Nikšića, Bara (gdje se povremeno registruje i povećana koncentracija prizemnog ozona u Baru) dok u Nikšiću srednja godišnja vrijednost benzo(a)pirena nekada prelazi dozvoljenu godišnju ciljnu vrijednost. Prekoračenja se javljaju kao rezultat aktivnosti industrijskih postrojenja, sagorijevanja goriva u ložištima i u motorima sa unutrašnjim sagorijevanjem. Značajan izvor mogu biti požari i vjetrom podignuta prašina, kao i emisije prašine sa odlagališta otpada i gradilišta.

Kada su vode u pitanju netretirane industrijske i komunalne otpadne vode predstavljaju ključne izvore zagađenja voda. Jedan od najznačajnijih uzroka zagađenja površinskih i podzemnih voda je i neodgovarajuće stanje kanalizacione infrastrukture, odnosno neadekvatno sakupljanje i prečišćavanje otpadnih voda. Katastar izvora zagađivača, kao osnovni instrument u politici donošenja mjera i planova sprječavanja i/ili smanjenja emisije zagađenja ne postoji. Naime, Zakon o životnoj sredini („Sl. list Crne Gore“, br. 48/08, 40/10, 40/11, 27/14) predviđa da su jedinice lokalne samouprave dužne da vode katastre zagađivača na svojoj

teritoriji. S obzirom na prirodne karakteristike teritorije Crne Gore, prostorni i vremenski raspored resursa voda i međusobnu interakciju korišćenja voda, zaštite voda i zaštite od voda, neophodno je da se vodama na čitavoj teritoriji Crne Gore upravlja jedinstveno, kompleksno i racionalno. Monitoringom se uglavnom konstatuje povremeno povećanje koncentracije fosfatnih soli u dubljim ograncima Kotorskog i Risanskog zaliva posebno ljeti kada se broj stanovnika poveća pa samim tim i količina otpadnih voda. Sve vrijednosti hranljivih soli uključujući koncentraciju hlorofila su očekivano povećane u Kotorskom i Risanskom zalivu. Povremeno za vrijeme kiša u aprilu i maju Risan pokazuje karakteristike eutrofnog područja, tako da bi bilo neophodno saniranje postojećeg stanja kanalizacionih odvoda u Risanskom zalivu, a do tada je potrebna kontrola kvaliteta priobalnog mora tokom cijele godine. Ispitivanja područja koja su najviše podložna eutrofikaciji su Kotorski (Kotor, Dobrota) i Risanski zaliv, kao i dio morske obale koji je pod snažnim uticajem rijeke Bojane. Ovakvom stanju najviše doprinosi kombinovani uticaj slatke vode i antropogene djelatnosti. Pravilan tretman otpadnih voda, posebno tokom turističke sezone, umnogome bi uticao na smanjenje stepena eutrofikacije, pogotovo u sistemima kao što je Bokokotorski zaliv gdje je slaba dinamika strujanja vode.

Programom ispitivanja prisustva štetnih materija u zemljištu nijesu obuhvaćene sve opštine što ne daje potpune rezultate, ali se mogu prikazati izvori zagađenja. U okviru ispitivanja mogućeg zagađenja zemljišta iz atmosfere (emisija koje nastaju kao rezultat industrijskih i tehnoloških procesa, sagorijevanja fosilnih goriva u industriji, kao i rada individualnih i lokalnih kotlarnica), programom monitoringa obuhvaćene su lokacije u tri opštine sa industrijskim crnim tačkama: Srpska (KAP), Rubeža (Željezara Nikšić) i Komini (TE Pljevlja). Uticaj rada postrojenja KAP-a se najizrazitije očituje u uzorcima zemljišta sa lokacije sela Srpska, gdje je registrovana povećana koncentracija poliaromatičnih ugljovodonika (PAH). Rezultati analize uzoraka zemljišta u naselju Rubeža nijesu pokazali negativne efekte rada Željezare u smislu povećanog sadržaja organskih i neorganskih polutanata u zemljištu i rezultati analize uzoraka zemljišta u naselju Komini nijesu pokazali negativne efekte rada TE Pljevlja u smislu povećanog sadržaja organskih i neorganskih polutanata u zemljištu.

Analiza uticaja emisija iz motornih vozila, koji koriste naftne derivate, kao potencijalnog izvora zagađenja zemljišta pokazuje da su koncentracije olova (koji je neorganski indikator izduvnih gasova automobila) i poliaromatskih ugljovodonika (koji predstavljaju organske indikatore izduvnih gasova automobila), u zemljištu pored saobraćajnica, u granicama MDK.

Stepen zagađenja zemljišta usljed neselektivno i nepropisno odlaganog industrijskog ili komunalnog otpada je sagledavan kroz ispitivanje uzoraka zemljišta u blizini deponija komunalnog otpada i analizom su registrovane povećane koncentracije neorganskih polutanata (bakra, cinka, kadmijuma i bora), kao i organskih polutanata (PAH i PBC kongenera). Nepostojanje valjanih evidencija je i dalje glavni razlog za nedostatak podataka o kvalitativnoj i kvantitativnoj analizi otpada, što otežava procjenu ukupne količine komunalnog otpada. U Crnoj Gori, odlaganje predstavlja najzastupljeniji metod za odstranjivanje komunalnog otpada. S obzirom da se u domaćinstvima uglavnom ne vrši primarna, niti sekundarna selekcija pojedinih frakcija otpada, skoro sav otpad završava na neuređenim odlagalištima, negativno utičući na sve segmente životne sredine. U Crnoj Gori su evidentirana 273 neuređena odlagališta otpada različitog kapaciteta. Nasuprot neuređenim odlagalištima, koja ne posjeduju mjere sanitarne zaštite, radi poboljšanja uslova životne sredine i sprječavanja uticaja

emisije toksičnih komponenti, postoji osnovana potreba za izgradnjom sanitarnih deponija, kao prihvatljivog načina tretmana i sanitarno-tehnički uređenog prostora sa sistemima za kontrolu, sakupljanje i tretman deponijskog gasa i procjednih deponijskih voda.

Postoji potreba za rješavanjem problema zbrinjavanja opasnog otpada nastalog usljed proizvodnih aktivnosti velikih industrijskih sistema kao što su Kombinat aluminijuma Podgorica, Željezara Nikšić, Termoelektrana Pljevlja i drugi. Redovan monitoring zemljišta koji se vrši na lokacijama odlagališta otpada pomenutih industrijskih postrojenja, kao i u njihovoj neposrednoj blizini, u kontinuitetu pokazuje negativan uticaj na segment zemljišta, što se evidentira kroz povećane koncentracije organskih i neorganskih polutanata. Iste zagađujuće materije utiču i na podzemne i površinske vode, vazduh i biodiverzitet.

Shodno tome, postoji evidentna potreba za izgradnjom odlagališta za opasni otpad koja su tehnički i tehnološki riješena u skladu sa evropskim standardima. Sa opasnim otpadom, čije je uništavanje moguće samo van Crne Gore, mora se postupati u skladu sa Bazelskom konvencijom o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovog odlaganja.

Uticaj na biodiverzitet dolazi zbog odsustva kanalizacionog sistema pa se sve otpadne vode iz objekata izlivaju direktno u vodne recipijente, prekomjernog lova i ribolova, devastacije autohtonih staništa, izuzetno snažnog uticaja turizma, eksploatacije pijeska, sječe šume, deponija otpada, urbanizacije, betoniranja plaža, uticaja saobraćaja, poljoprivrede, požara, sušenja stabala izazvanih patogenim organizmima.

U Crnoj Gori ima preko 80.000 septičkih jama, preko 100.000 domaćinstava nema priključak na javnu kanalizaciju, nijedna opština, posebno na primorju, nije riješila pitanje tretmana otpadnih voda. U primorskom regionu od gradskog stanovništva na kanalizaciju je priključeno 65% stanovništva, od oko 80% podmorskog ispusta samo 10 prelazi dužinu od 1000 m, recipijent otpadnih voda je uglavnom more, a negdje i zemljište. U centralnom i sjevernom regionu 60% gradskog stanovništva je priključeno na kanalizaciju, uređaj za prečišćavanje otpadnih voda funkcioniše samo u Podgorici, ali veoma ograničenog kapaciteta, tako da su recipijenti otpadnih voda površinski vodotoci i zemljište.

Sve deklaracije i dogovori kada su u pitanju Jadran i Sredozemlje i saradnja država i zaštita ovog specifičnog morskog akvatorijuma su samo „mrtvo slovo na papiru“, pred ogromnim otpadom koje potiče iz Makedonije, Kosova i Albanije a koje Bojanom i Drimom zatrpava Adu Bojanu, Veliku plažu pa sve do hrvatskih ostrva. Od tog, i otpada koje potiče i iz Crne Gore, prema posljednjim istraživanjima međunarodnih eksperata istraživanjem su otkrivene velike deponije smeća na dubinama i oko 1200 metara, nestanak uobičajenih vrsta riba, pa čak i vrsta iz velikih dubina. Po broju incidenata i izlivanja otrovnih i zagađujućih materija sa brodova, Jadran je najugroženije more.

S tim u vezi načelo „zagađivač plaća“ mora se afirmisati, a Vrhovni državni tužilac i drugi pravosudni organi treba da preispitaju odgovornosti privrednih činilaca, institucija i pojedinaca za velike štete nanijete životnoj sredini.

Pri usvajanju i revidiranju razvojnih politika neophodno je uzeti u obzir Strategiju održivog razvoja Crne Gore i Nacionalni program zaštite životne sredine Crne Gore.

U cilju sprječavanje prekomjerne devastacije prostora, od ključnog značaja je revizija postojećih i donošenje novih prostornih i prostorno-urbanističkih planova, uz poštovanje hijerarhije planskih dokumenata i instrumenata zaštite životne sredine (strateška procjena uticaja na životnu sredinu, procjena uticaja na životnu sredinu i dr.). Instrumenti omogućavaju kvalitetno upravljanje životnom sredinom pa je iste neophodno podržati u njihovoj implementaciji. Vrlo bitan segment implementacije evropskih propisa u oblasti zaštite prirode je sprovođenje ocjene prihvatljivosti zahvata na prirodu, koji je i ključni element u povezivanju sa planiranjem prostora. Takođe, strateška procjena uticaja na životnu sredinu i procjena uticaja na životnu sredinu) su preventivni mehanizmi čiji je cilj izbjegavanje štetnih uticaja na životnu sredinu.

Ciljevi i načela politike Evropske unije u oblasti životne sredine definisani su brojnim odredbama osnovnih ugovora – Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije i Ugovorom Evropske unije koji naglašavaju potrebu ostvarivanja visokog stepena očuvanja, zaštite i poboljšanja kvaliteta životne sredine i zaštite ljudskog zdravlja, zatim oprezno i racionalno korišćenje resursa, te postizanje trajnog održivog razvoja, integrisano definisanjem i djelovanjem politika i aktivnosti, uravnoteženošću ekonomskog rasta i visokom nivou zaštite i unaprjeđenja kvaliteta životne sredine, kao i načelima predostrožnosti, preventivne akcije, te da šteta treba da bude ispravljena na izvoru zagađenja i po principu „zagađivač-plaća“.

Životna sredina je posebno važno tretirana i definisana u oko 700 različitih akata Evropske unije, svrstanih u primarne izvore prava životne sredine, poput najznačajnijih dokumenata, sekundarne izvore prava koje donose nadležna tijela Evropske Unije, kategorizovane prema tematici i obliku integrisanja, kao što su: generalna politika u životnoj sredini, horizontalno zakonodavstvo, kvalitet vazduha, buka u životnoj sredini, upravljanje otpadom, civilna zaštita, kvalitet voda, zaštita prirode, hemikalije i kontrola industrijskog zagađenja.

Pitanje nadležnosti Evropske unije u oblasti životne sredine definisano je određenim odredbama Ugovora o funkcionisanju Evropske unije i Ugovora Evropske unije, bilo da su u pitanju različiti aspekti nadležnosti, podjela nadležnosti između Unije i države članice, kao i nadležnosti u različitim oblastima i sektorima značajnim za životnu sredinu.

Sprovođenje propisa Evropske unije u oblasti životne sredine karakteriše sveobuhvatnost brojnih okolnosti i subjekata u složenom procesu, a njihovo potpuno sprovođenje treba da obezbijede institucije Evropske unije i prije svega članice Evropske unije. U tom cilju se permanentno izgrađuju nove i reformišu postojeće institucije, podržava stvaranje potrebne infrastrukture, unaprjeđuju mehanizmi saradnje.

Akcionni programi Evropske unije u oblasti životne sredine predstavljaju dokumenta koja na najširi način utvrđuju politiku Evropske unije u ovoj oblasti, bilo da su u pitanju procjena stanja u pojedinim sektorima relevantnim za životnu sredinu ili utvrđivanja ciljeva, principa, prioriteta i instrumenata neophodnih za ostvarivanje ciljeva. Evropska unija je krajem 2013. godine usvojila Sedmi akcionni program za životnu sredinu, kojim se na sveobuhvatniji i obavezujući način oblikuje cjelokupna politika i primjena zakonodavstva u ovoj oblasti za sve članice Evropske unije i kojim se do kraja 2020. godine moraju dostići brojni ciljevi,

uključujući zaštitu životne sredine, jačanje ekološke otpornosti, podršku održivom i efikasnom razvoju, zaštitu od prijetnji po zdravlje.

Tematske strategije Evropske unije predstavljaju instrumente kojima se na konkretniji način utvrđuje politika ostvarivanja pojedinih opštih i operativnih ciljeva u pojedinim oblastima životne sredine, obuhvatajući pri tome pitanja horizontalne međusektorske integracije i vertikalne institucionalne integracije.

Strategija održivog razvoja Evropske unije je najznačajniji dokument iz održivog razvoja koji se zasniva na principima da se ekonomski, socijalni i ekološki efekti svih sektorskih politika moraju uzeti u obzir pri donošenju odluka.

Generalna pozicija Vlade Crne Gore za ministarski sastanak kojim se otvorila Međuvladina konferencija o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji, održana 29. juna 2012. godine u Briselu, kada je u pitanju životna sredina sadrži sljedeće: Crna Gora, kao Ustavom definisana ekološka država, u potpunosti je posvećena visokom nivou zaštite životne sredine i očuvanju svoje bogate biološke raznovrsnosti. Samim tim, pregovore za pristupanje Crna Gora vidi kao dobru priliku za unaprjeđenje u oblasti životne sredine kao neophodnog preduslova za sprovođenje principa i standarda održivog razvoja.

Shvatajući važnost životne sredine i zahtjevne pristupne pregovore u ovoj oblasti, Crna Gora će poštovati potrebu za primjenom strogih standarda i postepeno usklađivati postojeće zakonodavstvo u oblasti životne sredine s pravnom tekovinom EU.

Crna Gora nastoji da sistematski integriše pitanja životne sredine u sve ekonomske sektore i procese donošenja odluka, kao i da posebnu pažnju posveti ulaganju u čiste izvore energije, u efikasno sprječavanje i kontrolu zagađenja, minimizaciju otpada i ekoloških rizika i integraciju ekološki održive prakse u ključnim privrednim aktivnostima u cilju promjene neodrživih obrazaca potrošnje i proizvodnje, s naročitim naglaskom na borbu protiv klimatskih promjena. S obzirom na postojeće stanje, a posebno zbog potreba za velikim ulaganjima i zbog složenih tehničkih rješenja povezanih sa dostizanjem evropskih standarda, Crna Gora će u ovom poglavlju tražiti prelazna razdoblja podržavajući u potpunosti pozicije EU u okviru međunarodnih foruma i potrebu za primjenom najviših standarda u zaštiti životne sredine.

Prema Izvještaju o napretku Crne Gore za 2014. godinu, kada je u pitanju poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene, Evropska komisija zaključuje da je: „Crna Gora ostvarila mali napredak u oblasti životne sredine i klimatskih promjena. Administrativni kapaciteti u svim podoblastima životne sredine i klimatskih promjena treba da se ojačaju kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. Strateško planiranje, značajne investicije i značajni dalji naponi su neophodni kako bi se obezbijedilo usklađivanje sa Acquis-em i implementacija propisa u ovoj oblasti. Takođe, saradnja sa civilnim sektorom mora biti unaprijeđena. Pripreme u ovim oblastima su i dalje u ranoj fazi.“

Zbog svega navedenog, a u cilju rješavanja problema, unaprjeđivanja postojećeg stanja životne sredine i realizacije zadataka u vezi sa otvaranjem pregovora u Poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene, nužno je obezbijediti poštovanje principa transparentnosti i odgovornosti, jasno definisati nadležnosti

institucija i uspostaviti koordinaciju u djelovanju između aktera politike životne sredine i drugih razvojnih politika.

Potrebno je jačati kapacitete pregovaračkog tima za Poglavlje 27, a u cilju unaprjeđenja stručne i naučne osnove i aktivnog učešća u procesima donošenja strateških odluka i propisa, te njihovoj realizaciji, formirati Savjet za životnu sredinu i Forum za životnu sredinu.

Načelo „zagađivač plaća“ mora se afirmisati, a Vrhovni državni tužilac i drugi pravosudni organi treba da preispitaju odgovornosti privrednih činilaca, institucija i pojedinaca za velike štete nanijete životnoj sredini.

Pri usvajanju i revidiranju razvojnih politika neophodno je uzeti u obzir Strategiju održivog razvoja Crne Gore i Nacionalni program zaštite životne sredine Crne Gore.

U cilju sprječavanje prekomjerne devastacije prostora, od ključnog značaja je revizija postojećih i donošenje novih prostornih i prostorno-urbanističkih planova, uz poštovanje hijerarhije planskih dokumenata i instrumenata zaštite životne sredine (strateška procjena uticaja na životnu sredinu, procjena uticaja na životnu sredinu i dr.). Instrumenti omogućavaju kvalitetno upravljanje životnom sredinom pa je iste neophodno podržati u njihovoj implementaciji. Vrlo bitan segment implementacije evropskih propisa u oblasti zaštite prirode je sprovođenje ocjene prihvatljivosti zahvata na prirodu, koji je i ključni element u povezivanju sa planiranjem prostora. Takođe, strateška procjena uticaja na životnu sredinu i procjena uticaja na životnu sredinu) su preventivni mehanizmi čiji je cilj izbjegavanje štetnih uticaja na životnu sredinu.

Očito da pregovaračka pozicija Crne Gore za Međuvladinu konferenciju o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene, treba da bude izuzetno kvalitetno pripremljena i da vjerodostojno odražava stanje, bilo da su u pitanju zakonodavni i institucionalni okvir, usklađivanje zakonodavnog i institucionalnog okvira s pravnom tekovinom Evropske unije ili rokovi, prelazni periodi, kao i iznos finansijskih sredstava i izvor finansiranja. U pitanju su djelovi koji se odnose na horizontalno zakonodavstvo, kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, kvalitet vode, zaštita prirode, industrijsko zagađenje i upravljanje rizicima, hemikalije, buka i šumarstvo.

III FINANSIJSKA SREDSTVA NEOPHODNA ZA SPROVOĐENJE

Za usvajanje ove rezolucije nije potrebno obezbijediti finansijska sredstva u Budžetu Crne Gore, dok su za njeno sprovođenje potrebna sredstva nekoliko milijardi eura, koja bi se obezbijedila iz nepovratnih fondova Evropske unije, donacijama, kreditnim zaduženjem, iz Budžeta Crne Gore i iz privatnog sektora.